

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד

פ' ואתחנן שנת פלפל אם אעברה נא בטל סלח נא לפ"ק גליון קנ"ז

מדור הנעשה ונשמע

מזעזע!, משרד החינוך נתן השבוע הוראה למורים לגבי חומרי ההוראה בשיעורי תנ"ך ופרשת השבוע בחטיבה העליונה, להציג בפני התלמידים סרטונים הכוללים תכנים הרצופים דברי כפירה כנגד התורה הקדושה והאמונה, משרד החינוך דורש ללמד את התלמידים את ההיסטוריה של העם היהודי כפי שהם מתוארים בתוכנית הסאטירה שיש בו אירוניה ולגלוג, בצורה מעוותת וכחוכא ואטלולא בוטה רח"ל, למשל בסיפור מכירת יוסף הצדיק, להציג סרטונים אשר נועדה לשים ללעג ולקלס את יוסף הצדיק ואת כל אבות אבותינו מייסדי האומה, ורוב רובו רצוף בדברי כפירה כנגד כל סממן יהודי, אשר מביעה ביזוי וזלזול בוטה בקדשי ישראל, במשה רבינו, במרדכי הצדיק, ובגדולי ישראל ועוד, וכדי ביזיון וקצף, ומי יודע אם לעת כזאת היא הסיבה לנגיף הקורונה שמתפשטת בארצנו הקדושה רח"ל.

הרי קצת יותר מלפני כחודשיים נכנס שר חינוך חדש, אלוף (במילואים) יואב גלנט, ומצינו בפרשת שמות, ויקם מלך חדש וגו' (שמות א:ח), ובגמרא במסכת סוטה, רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.), והובא ברש"י על החומש), ואצל השר יואב גלנט, שניהם גם יחד, גם חדש ממש, וגם שנתחדשו גזירותיו, גזירה חדשה וקשה מאד מאד, לא מדובר בבריטניה או בניו יורק אשר שם יש חדשים לבקרים גזירות החינוך של אפיקורסות, אלא בפלטרין של מלך בארצנו הקדושה, ועוד בעת ועידן אשר כלל ישראל זקוקים לכל כך הרבה רחמי שמים, במשבר הקורונה.

ובאמת חייבין ללמד זכות על כל כלל ישראל, וסימנך, הקורונה, בגימטריא שוגגין, והמסבב כל הסיבות סידר כך שבדף היומי שילמדו רבבות מישראל ביום שבת קודש הבעל"ט במסכת שבת, ילמדו את הענין של הנח לישראל, מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין, סבור מינה, הני מילי בדרבנן, אבל בדאורייתא לא, ולא היא, לא שנא בדרבנן ולא שנא בדאורייתא, דהא תוספת דיום הכפורים דאורייתא היא, וקא חזינן להו דקאכלי ושתו עד שתחשך, ולא אמרינן להו ולא מידי (שבת קמח:), וממילא הרבה דברים שהיו מחמירים בהם בימים כתיקונם, התירו החכמים בימי הקורונה, כגון צירוף מנינים מן המרפסות וכו', עד שאמרו בדרך צחות, שהברכה על הקורונה היא ברכת מתיר אסורים, אבל כאשר מדובר בחינוך, אין שום היתר ואין שום אמתלא, דהא תנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון (אבות פ"ד מ"ג, ב"מ לג:), ומצינו במסכת שבת, אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו, אל תגעו במשיחי, אלו תינוקות של בית רבן,

ובנביאי אל תרעו, אלו תלמידי חכמים, אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה, אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן (שבת קיט:), והבט נא ימין וראה כי משיחי בגימטריא קורונה (עם הכולל), וא"כ באיזה העזה וחוצפה יש להם למשרד החינוך לכפות על בני ישראל קדושים ללמוד כפירה ומינות, ולזלזל באבות העולם, ועוד בימי משבר הקורונה, אשר כלל ישראל זקוקים לרחמי שמים מרובים, ועת צרה היא ליעקב, וכבר פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות תעניות, ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב (ירמיהו ה') עונותיכם הטו וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ"ו) והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי (רמב"ם יד החזקה הלכות תעניות פרק א' הלכה ב-ג).

אחד מהשלכות ממשבר הקורונה, היא הפגיעה בחינוך הבנים והבנות, ולצערנו שילמנו מחיר מאד יקר על הנזק, בימי הבידוד במלונות של הפיקוד העורף נחשפו חלק מהילדים לטכנולוגיה אשר נאסרו ע"י כל גדולי ישראל פה אחד, וכבר ראו תוצאות שליליות מזה רח"ל, ועכשיו רוצים לחנך את בני הנוער גם באפיקורסות, הרי ארז"ל, אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתך אשר נתתי לפניהם, אמר רב יהודה אמר רב, שלא ברכו בתורה תחילה (ב"מ פה-פה:; נדרים פא:), ובברכת התורה תחילה מברכים אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ולא תורת האפיקורסים.

ובמסכת שבת, אמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום, מאי דכתיב והבור רק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים, אלא מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו (שבת כא:-כב:), ומתאמרא בשמיה דהרה"ק האמרי חיים מויזניץ זי"ע, דענין המנורה רמז לבנים טובים הקשורים להוריהם, ולפיכך מדליקין נר לכל א' וא', שיפקח על הילדים לחנכם כדת, והטעם למה נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה, כיון דלא שלטא בי' עינא, וז"ש אם לא שלטא בי' עינא, היינו שאינו מפקח על הילדים, ולא איכפת לו התנהגותם, חינוך כזה פסול, וזה שמסמך הדרש של והבור ריק וכו', אבל נחשים ועקרבים יש בו, כי יתגדלו כשונאי התורה ח"ו שאין בהם תורה שנמשלה למים, ע"כ ודפח"ח.

אמרנו בקינות ליל תשעה באב, סבב מאזנים ובקש תחנה, נבחר למו מות מחיים עקרב לבש פחד ורעדה כי בחרב וברעב שפטנו צורנו עד אנה בכיה בציון ומספד בירושלים תרחם ציון ותבנה חומות ירושלים, ומזל עקרב היא חודש חשוון, והנה **חשוון** (עם האותיות), בגימטריא **קורונה** (עם הכולל).

רבי מאיר הוה דייק בשמא (יומא פג:), והבט נא ימין וראה, כי **יואב גלנט**, במילוי כזה, **י"ד וא"ו אל"ף בי"ת**, **גימ"ל למ"ד נו"ן טי"ת**, בגימטריא **עקרב**, במילוי כזה, **עי"ן קר"ף רי"ש בי"ת**, ולכן העצה היעוצה ליואב גלנט היא, היזהר והישמר, אתה משחק באש, והנ"ל גם בגימטריא **כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם**, והיא פסוק בסוף ההפטרה לפ' מטות, קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם ה' (ירמיה ב:ג), ולכן יואב גלנט חזור בך, הרי הנ"ל גם בגימטריא **ברכת התורה**, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ולא תורת האפיקורסים.

קראנו בהפטרה בשבוע שעבר שבת חזון, בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי (ישעיה א:ב), והנה **יואב גלנט**, במילוי כזה, **י"ד וא"ו אל"ף בי"ת**, **גימ"ל למ"ד נו"ן טי"ת** (עם הכולל), בגימטריא **בנים גדלתי רממתי**, ובכוונה הוצאנו את האותיות ו', כי האות ו' מוסיף על הראשונים, והוא בא בשאט נפש לשנות את הדרך המסורה לנו מדור דור איש מפי איש עד למשה רבינו ע"ה, ומלגלג על הראשונים המלאכים אבות העולם רח"ל, ואנו מתפללין אבינו מלכנו בטל מחשבות שונאינו, ולכן **בנים גדלתי רממתי**, בגימטריא **בטל מחשבות שונאינו** (עם התיבות והאותיות).

ובריש פרק המוכר את הספינה, אמר רבה בר בר חנה, זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא ואיתלוי בהדן ההוא טייעא וכו', א"ל תא אחוי לך הר סיני, אזלי חזאי דהדרא ליה עקרבא, וקיימא כי חמרי חוורת, שמעתי בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי, כי אתאי לקמיה דרבנן, אמרו לי, כל אבא חמרא, כל בר בר חנה סיכסא, היה לך לומר מופר לך, והוא סבר דלמא שבועתא דמבול הוא, ורבנן א"כ אוי לי למה וכו' (ב"ב עג:עד.), וכתב המהרש"א ז"ל וזלה"ק, ואמר תא אחוי לך טורא דסיני חזאי דהדרא ליה עקרבא כו', הוא הרמז התורה הנתנה לנו בהר סיני אין להוסיף ואין לגרוע עליה, וע"כ אמר הדרא ליה עקרבא, שהן דברי חכמים שעושין משמרת לתורה, שעקיצתן עקיצת עקרב (אבות פרק ב' משנה י'), וקיימי בשמירתן כי חמרי חוורתא, כמ"ש בעירובין (נד:) רוכבי אתונות צחורות, אלו ת"ח שהולכין מעיר לעיר ועושין אותן כצהרים, דהיינו שמעמידן אותם על בוריה, והיא שמירת התורה (ח"א מהרש"א), ומיום היתה יהודה לגוי לא הי' כזה תשעה באב כמו השנה תש"פ, וסימנך **תשעה באב** בגימטריא **תש"פ**, ולכך **תש"פ** גם בגימטריא שנת **והיא הגזירה מהעקרב יואב גלנט**, המוסיף וגורע מן התורה הקדושה רח"ל.

מדור הדרוש

אתה רוצה לאחוז את החבל בשני ראשין, א"ל
אם אעברה נא אתה מבקש לקיים, בטל סלח
נא, ואם סלח נא אתה מבקש לקיים, בטל
אעברה נא (דברים רבה פ"ז י').

ואיתא בספרי, והלצנון וכו', ולמה
נקרא שמו לצנון, שמלצין עונותיהם של
ישראל, שנאמר (ישעיה א:יח) אם יהיו
חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (ספרי פ'
ואתחנן ג', ספרי דברים ו').

ובחזקוני, אעברה נא ואראה את
הארץ הטובה, וכי לאכול מפריה או לשבוע
מטובה משה היה צריך, אלא הכי קאמר,
הרבה מצוות נלטו ישראל ואינו נוהגות אלא
בארץ, לפיכך אעברה נא לקיים את המצוות
(חזקוני), ומקורו טהור במסכת סוטה, דרש
רבי שמלאי, מפני מה נתאוו משה רבינו
ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא
צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך
אמר משה, הרבה מצוות נלטו ישראל ואין
מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני
לארץ, כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו
הקב"ה, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר,
מעלה אני עליך כאילו עשיתם וכו' (סוטה
יד.).

ונל"פ בעזרתי, ללכאורה קשה,
הרי ארז"ל, מאי ולחושבי שמו, אמר רבי
אמי, אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא
עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה
(ברכות ו, שבת סג, קידושין מ), וא"כ היה
משה רבינו יכול לקיים כל מצוות התלויות
בארץ במחשבה, אבל זה ניחא רק אם בחר
מחשבה אזלינו, אבל אם בחר מעשה אזלינו,
הרי במעשה לא קיים את המצוות התלויות
בארץ.

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר, ה'
אלקים אתה החלות להראות את עצדך את
גדלך ואת ידך החזקה אשר מי א"ל בשמים
ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך,
אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר
בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלצנון (דברים
ג:כג-כה).

ופירש"י ז"ל, ואתחנן, אין חנון בכל
מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם
לדקיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין
מבזקקים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי
שאמר לו וחנותי את אשר אחון, אמר לו
בלשון ואתחנן (רש"י), ובד"ה בעת ההוא,
לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג, דמיתו שמא
הותר הנדר (רש"י), ובד"ה ואת ידך, זו ימינד
שהיא פשוטה לכל באי עולם (רש"י), ובד"ה
אשר מי א"ל וכו', ולפי פשוטו, אתה החלות
להראות את עצדך מלחמת סיחון ועוג,
כדכתיב ראה החלותי תת לפניך, הראני
מלחמת ל"א מלכים (רש"י).

ובבעל הטורים, החלות, ב'
במסורה, אתה החלות, אשר החלות לנפול
לפניו (אסתר ו:יג), אתה החלות להראות
במה שכבשת לפני סיחון ועוג, וזהו החלות
לנפול לפניו, במה שהחלות לנפול (בעל
הטורים).

ובמדקש רבה פ' תבא, כיון שבא
ליכנס לארץ ישראל, התחיל אומר (דברים
ג:כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה,
אמר לו הקב"ה, משה כבר בטלת את שלי
וקיימת את שלך, אני אמרתי ואשמידם, ואת
אמרת סלח נא, ונתקיים שלך, ואף עכשיו
מבזקש אני לקיים את שלי ולבטל את שלך,
א"ל הקב"ה, משה אין אתה יודע מה לעשות,

וצריש מסכת כתובות, לרש בר קפרא, גדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, לחילו במעשה שמים וארץ כתיב – אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, וחילו במעשה ידיהם של לדיקים כתיב – מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש א'דני כוננו ידיך, השיב בצלי אחד ור' חייא שמו – ויבשת ידיו יצרו, ידו כתיב (כתובות ה.), וידוע מה לחיאתא בספה"ק, אי אמרינן דעיקר היא הכורה והמחשבה, אז מלכאים גדולים מלדיקים, כי מלכאים הם רוחניים, ואי אמרינן שחומר והמעשה העיקר, א"כ הלדיקים גדולים ממלכאים, כי לדיקים הם בשר ודם ילודי אשה קרוץ מחומר כלל עובר, גוש גלם גשם אשר מעפר יסודם, ונמלאים בעולם העשייה, ולכך אמר גדולים "מעשה" לדיקים וכו', ולפי"ז אי אמרינן דיך אם למסורת, וגדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, א"כ בתר מעשה אזלינן, אבל אם יש אם למקרא, א"כ גדולים מלכאים יותר מהלדיקים, וא"כ בתר מחשבה אזלינן.

ואיתא בספר כסף נבחר פ' בראשית וזלה"ק, ותמן תנינן במס' פסחים (ק"ט.), מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א:ח) – וידו כתיב, מלמד שידו של הקב"ה פרושה מתחת כנפי החיות לקבל את השמים, וא"כ אם הולכים בתר הכתיבה, ודאי מוכח דהקב"ה מקבל שמים ותשובה מועלת, אבל אי הולכין בתר הקריאה, אם כן קרינן וידי אדם – דקאי על המלכאים, ואין להוכיח דהקב"ה מקבל שמים (כסף נבחר פ' בראשית).

ולכאורה האיד מועיל תשובה, הלוא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו (ישעי' מב:כד), ברם לפי רבי

שמעון דס"ל לדבר שאינו מתכוין מותר, וגלוי וידוע לפניך שרוננו לעשות ראוך (ברכות יז.), וכשאזלינן בתר מחשבה לא חטאנו כלל וכלל, כי יצרנו אונסנו, ובאמת יש לזה הוכחה, כי הלך כל יהודי ויהודי מוכן ומזומן בכל עת ובכל רגע למסור את נפשו ונשמתו על קדושת השם, וכמו שאיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף וזלה"ק, ומשל א' שמעתי, שאמרה אשה א' מק"ק מעזביז בלשון רוסיא, יפה בחרנו לנו את חלקינו אבל גם השי"ת יפה בחר בישראל, שהרי פייבש איש קל ומקדש השי"ת וכו' (תולדות יעקב יוסף פ' בא), וא"כ בתוך תוכיות של האדם לא רואה לחטוא, ולכן מועיל תשובה, וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות גירושין, מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא ראה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רואה אני, ויכתוב הגט והוא גט כשר וכו', מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רואה לגרש, מאחר שהוא רואה להיות מישראל, רואה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשק יצרו ואמר רואה אני, כבר גרש לראונו (רמב"ם הל' גירושין פרק ב' הלכה כ').

ואיתא בתוספות יו"כ מצעל כפות תמרים, לפרש את הגמרא (יומא פו:) אמר ריש לקיש גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר שובה ישראל עד ה' חלקיך, רבי יוחנן אמר עד ולא עד בכלל (לפי גירסת העין יעקב), והביא מספר תאווה לעינים שכתב לפרש, דפליגי אם מהני תשובה לע"ז וכפירה בעיקר ע"כ, ועל זה דרשו דורשי

רשומות (שלה"ק מס' יומא) בפסוק תשז אנוס
עד לכא, **לכא** אותיות **לם כפירה איקות**,
ואי אמרינו עד ולא עד בכלל, אז אינו מועיל
תשובה על ע"ז ג"ע וש"ד, אבל אי אמרינו עד
ועד בכלל, אז שפיר מועיל תשובה אפילו על
ע"ז, והמחלוקות אי אמרינו עד ועד בכלל או
לא, תלוי במחלוקות אי דברה תורה כלשון
בני אדם, לכתב המחבר – ראובן הוליא שטר
חוב על שמעון שזמנו חמישה בניסן, ושמעון
הוליא שובר שנכתב בחמשה בניסן – כתוב בו
שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו
עד אותו היום, ראובן גובה שטרו, דכלשון
העולם עד ולא עד בכלל (מחבר בשו"ע חו"מ
סימן מ"ג סעיף כ"ז).

ובגמרא בסנהדרין תניא איש איש,
מה תלמוד לומר איש איש, לרבות בת
טומטום ואנדרוגינום, אשר יקלל את אביו
ואת אמו, אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא
אמו, אמו שלא אביו מניין, תלמוד לומר אביו
ואמו קלל, אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי
יאשיה, רבי יונתן אומר, משמע שניהן כאחד
ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפרט לך
הכתוב יחדיו, מנא ליה, נפקא ליה מומקלל
אביו ואמו מות יומת, ואידך, ההוא מיבעי
ליה לרבות בת טומטום ואנדרוגינום, ותיפוק
ליה מאיש איש, דברה תורה כלשון בני אדם
(סנהדרין פה:), ולפיכך אם לחלק לא לריך
קרא, א"כ דברה תורה כלשון בני אדם, אבל
אם לחלק לריך קרא, א"כ לא דברה תורה
כלשון בני אדם.

ותמן תנינן במסכת תענית, אמר רבי
יוחנן מאי לכתוב עשר תעשר, עשר בשביל
שתתעשר (תענית ט.), ובספר מלא הרועים
ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם אות ה'
כתב וזלה"ק, רבי מאיר דריש בר"ה דף ח'
עשר תעשר [בז' מעשרות] משמע דס"ל ללא

אמרינו דברה תורה כלשון בני אדם וכו' (מלא
הרועים ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם
אות ה'), ויואל מזה, דאי אמרינו לא דברה
תורה כלשון בני אדם, א"כ דרשינו עשר
בשביל שתתעשר, וא"כ שטר מלאו בהאי
עלמא איכא, אבל אי אמרינו דברה תורה
כלשון בני אדם, א"כ אי אפשר לדרוש עשר
בשביל שתתעשר, וא"כ שטר מלאו בהאי
עלמא ליכא.

ואיתא בספר פרשת דרכים (דוד
הקודש דרך ט') אי ארץ ישראל מוחזקת לנו
מאבותינו או לא, תלוי אי לחלק לריך קרא או
לא, כי אברהם אבינו נטווה קום התהלך
בארץ לארעה ולרחבה, ואברהם אבינו הלך
בה רק לארעה ולא לרחבה, ולמ"ד הליכה
קונה – אי אמרינו לחלק לא לריך קרא –
שפיר קנה אברהם אבינו ע"ה את ארץ
ישראל.

ואיתא בספר בנין דוד פ' תולדות
וזלה"ק, והנה בלקט יוסף ערך ארץ ישראל
הקשה – איך יכולים לומר דארץ ישראל
מוחזקת מאברהם אבינו ע"ה, הלא אומות
העולם יושבים בתוכה, ותיירץ דאין להם רק
קנין פירות, וקנין פירות לאו כקנין הגוף,
אבל מאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף, ס"ל
דארץ ישראל אינה מוחזקת מאברהם אבינו
ע"ה ע"ש (בנין דוד פ' תולדות אות ס"ה).

ותמן תנינן במסכת גיטין, אמר רב
פפא, עמון ומואב טהרו בסיחון (גיטין לח.
ועיין סנהדרין צד:), וכתבו התוספות, עמון
ומואב טהרו בסיחון – וכי היכי דקנו ארס
בחזקה, קנו נמי גופם בחזקה (תוספות גיטין
לח.), וכתב על זה החתם סופר וזלה"ק בא"ד,
עמון ומואב טהרו בסיחון, כתב תוס' ילפינן
גופו מקרקעו, וס"ל דהקרקע קונה לגמרי
אפילו גופה, היינו או לחפור בו שיחון

ומערות או להפקיעה מקדושה כדלקמן מ"ז
ע"ל לכל מר כדלית ליה (חידושי חתם סופר
גיטין לח.), וכן כתיב בהדיא בחי' ישרש יעקב
עמ"ס יבמות וזלה"ק בא"ד, וכיון לעכו"ס
ג"כ אין קונה עכו"ס לגופו רק למעשה ידיו,
א"כ לא קנה סיחון ארץ עמון ומואב רק
לפירות ולא קנין הגוף, א"כ אמאי טהרו
בסיחון, ואיך הותר לישראל לכבוש ארצם מיד
סיחון וכו', אלא ודאי דכבוש מלחמה
עכו"ס קונה עכו"ס וקרקעו קנין הגוף ממש,
ואפשר שזה הי' הויכוח בין מלך בני עמון ובין
יפתח בן שופטים י"א (ישרש יעקב יבמות מו.).

ומאינו במגילת אסתר, ויספר המן
לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו
ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אס מזרע
היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא
תוכל לו כי נפול תפול לפניו (אסתר ו:יג),
ופירש"י ז"ל, אמרה אומה זו נמשלו לכוכבים
ולעפר כשהם יורדים יורדים עד לעפר ושהם
עולים עולים עד לרקיע ועד הכוכבים
(רש"י), ומקורו טהור במסכת מגילה, כי נפל
תפול לפניו, דרש רבי יהודה בר אלעאי, שתי
נפילות הללו למה, אמרו לו, אומה זו משולה
לעפר ומשולה לכוכבים, כשהן יורדין יורדין
עד עפר, וכשהן עולין עולין עד לכוכבים
(מגילה טז.).

וכתב הרה"ק רבי אבי הירש מליסקא
זי"ע בספר אך פרי תבואה פ' שלח וזלה"ק
בא"ד, יבואר עפ"י מה שאמרת על ארז"ל
(מגילה טז.) עה"פ אס מזרע היהודים מרדכי
אשר החלות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפל
תפול לפניו, שאמרו אומה זו נמשלו לכוכבים
ולעפר, כשהם יורדים יורדים עד לעפר
וכשהם עולים עולים עד לרקיע ועד
הכוכבים, דהנה כל הע' אומות, כל אחד יש
לו שרו בשמים ממעל, אבל ישראל אין להם

שום שר, רק השי"ת לבדו משגיח עליהם,
כנאמר יעקב חבל נחלתו (דברים לב:ט), ועיין
רמב"ן ויקרא יח:כה), ונמלא לאס הם דבקים
בהשי"ת אז הם גבוהים מכל, כי כל השמים
הם מקבלים מהשי"ת, אבל אס ח"ו אינם
דבקים בהשי"ת, אז הם גרועים מכל ח"ו, כי
גם שר אין שישגיח עליהם, ולכן כשהן יורדים
יורדים עד לעפר, וכשהן עולין עולין עד
לרקיע וכוכבים (אך פרי תבואה פ' שלח,
ועיין אך פרי תבואה פ' ויגש ופ' קדושים).

וכתב הרבי רבי יונתן אייבשיץ זי"ע
בספר יערות דבש וזלה"ק בא"ד, ובאמת
המזל נולח למול ישראל כאשר אמרתי מימים
ימימה, כי המזל היה שלא ילד אברהם ובן
משק יורשו, רק הקב"ה פעל חוץ למזל, א"כ
מלך המזל ראוי היה לישראל ח"ו להיות
נאזדים מעולם, וחסד ה' עמנו מצלי למסור
אותנו בהנהגת מזל כלל, וזהו אס אין אנו
תולים הדבר בקרי, אבל כשאנו תולים הדבר
בקרי, ולומר זה מחמת זקנה מת, ואלו
הנהרגים בצראסלא היה בקרי מחמת שריפת
אש פילוו"יר וכדומה. ובאמת כל אחד
מישראל הוא עולם מלא, כי לכל אחד יש
שלשה מלאכים מימינו ומשמאלו ועל ראשו,
וכל מלאך שליט עולם, א"כ הרי כל איש
ישראל עולם מלא, ואיך יאבד ה' עולמות
במקרה בלי כונה ראויה, ועיין בדברי רמב"ם
במורה נבוכים, דלעתו דעל אדם, ה' משגיח
בפרטות, אבל על בהמות ועופות, אין משגיח
בפרטות כי אס בכל המין, והרמב"ן חולק
(יערות דבש ח"ב דרוש ו').

וכתיב בפ' תולדות, ולאס מלאם
יאמץ (בראשית כה:כג), ופירש"י ז"ל, כשה
קם זה נופל, וכה"ל אמלחה החרבה (יחזקאל
כו:ב) לא נתמלחה אור אלא מחורבנה של
ירושלים (רש"י), ועיין מגילה ו.), ענין זה

מורה שהם הפכים לגמרי מכל וכל, וכך מצינו במגילת אסתר, בתחילה הי' מרדכי הלדיק ההיפוך של זה קם, וכדכתיב, וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו (אסתר ה:ט), ואחשוורוש הרשע הי' בחינת קם, כדכתיב, והמלך קם בחמתו ממשטה היין וגו' (אסתר ז:ז), וגם אסתר המלכה הי' בחי' נופל, כדכתיב, ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבד ותתחנן לו וגו' (אסתר ח:ג), אבל תיכף ומיד אח"כ נתהפך הכל לטוב, וכתיב, ותקם אסתר ותעמד לפני המלך (אסתר ח:ד), ולפיכך והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה (אסתר ז:ח), ולכן כאשר אומות העולם יורדים אז ישראל עולים עד לרקיע ועד הכוכבים.

והאיך שאמר הכתוב ואתחנן אל ה', ודרשין אע"פ שיך להם ללדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, ובאמת האיך יש להם ללדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אלא עכ"ל כי סכר מצוה בהאי עלמא איכא, וא"כ שפיר דרשין עשר בשביל שתתעשר, ולא דברה תורה כלשון בני אדם, ולחלק צריך קרא, וא"כ ארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו, וקנין הפירות כקנין הגוף דמי, ואמרין עמון ומואב עהרו בסיחון, ולפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, בעת ההוא לאמר, ופירש"י ז"ל, לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתאי שמא הותר הנדר, וכיון דאמרין לא דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ אמרינן עד ועד בכלל, ומהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, ודרשין וידו כתיב זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות לקבל שבים, וא"כ דרשין נמי ויבשת ידו כתיב, וגדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים

וארץ, וכח הנהגת הטבע נמסר לחכמי התורה, וכשהם לדיקים בהשי"ת, אז הם גבוהים מכל ומקבלים מהשי"ת, והן עולין עד לרקיע וכוכבים, ואז המן נופל על המטה אשר אסתר עליה, כי כשה קם זה נופל, ולפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב הי' אלדיקים אתה החלות להראות את עצדך, ובמסורה אשר החלות לנפול לפניו וכו', וכיון שדרשין וידו כתיב זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות לקבל שבים, לכך קא ממשיך ואזיל הכתוב את גדלך ואת ידך החזקה, ופירש"י ז"ל זו ימינך שהיא פשוטה לכל בתי עולם, וכיון שדרשין נמי ויבשת ידו כתיב, וגדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, ובתר מעשה אזלינן, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך, ואשר יעשה כמעשיך רומז על המעשה דייקא, וכיון דבחר מעשה אזלינן, לכך בקש משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל לקיים מצוות התלויות בארץ במעשה, אבל אם אזלינן בחר מעשה, הרי הגענו למצוד האיך מהני תשובה, דהרי רק אם בחר מחשבה אזלינן אפטר לומר גלוי וידוע לפניך שראונו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכות, ולכך בא המדרש שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה, אתה רוצה לאחוז את החבל בשני ראשין, אל אם לעברה נא אתה מבקש לקיים, בטל סלח נא, ואם סלח נא אתה מבקש לקיים, בטל לעברה נא, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, לעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, מאד אחד ראה ליכנס לארץ ישראל כי בחר מעשה אזלינן, ומאד שני ההר טוב הזה והלבנון, שמלבין עונותיהם של ישראל, ובחר מחשבה אזלינן, ואי אפשר לאחוז את החבל בשני ראשין, והבן.